

Národní skupina pro implementaci mezinárodního humanitárního práva

Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Hradčanské nám. 5, 118 00 Praha

e-mail: nsmhp@cervenykriz.eu | tel.: 224 18 2790 | fax: 224 18 2038 | www.cervenykriz.eu/nsmhp

ZNAK ČERVENÉHO KŘÍŽE, JEHO OCHRANA A UŽÍVÁNÍ

ZNAK ČERVENÉHO KŘÍŽE, JEHO OCHRANA A UŽÍVÁNÍ

Symbol **červeného kříže** na bílém poli je jedním z nejstarších mezinárodních rozeznávacích znaků a současně jedním z vůbec nejpoužívanějších. Mezinárodním společenstvím byl zaveden rezolucí ustavující konference Červeného kříže (Ženeva, 1863) a *Úmluvou o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků polních armád* (Ženeva, 1864).

Ochranná hodnota znaku Červeného kříže je dána především tím, že v myslích potenciálních i aktuálních účastníků ozbrojených konfliktů je jako ochranný symbol zakotven. Proto je třeba i v době mírové důsledně dbát, aby nedocházelo k jeho zneužívání.

Používání znaku Červeného kříže (jakož i slov „Červený kříž“, „Ženevský kříž“), dále jen „ČK“, je proto **přísně limitováno**. Je upraveno čtyřmi *Ženevskými úmluvami o ochraně obětí válek* z 12.8.1949¹ (zejména Úmluvou I) a dvěma *dodatkovými protokoly* k těmto úmluvám z 8.6.1977². Uvedené normy mezinárodního humanitárního práva jsou součástí českého právního řádu, který dále některé podrobnosti rozpracovává ve speciálních právních normách – především v zákoně č. 126/1992 Sb., *o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži*³, dále zejm. v zákoně č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, a zákoně č. 239/2000 Sb., *o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*.

Jakékoli jiné, než dále popsané oprávněné užívání znaku ČK a nebo znaku jej napodobujícího, ať jsou důvody takového užívání jakékoli, je fyzickým i právnickým osobám přísně **zakázáno v každé době** a zákon o ochraně znaku a názvu ČK a o ČSČK a trestní zákoník obsahují příslušné sankce dle závažnosti deliktu – od pokuty až po trest odnětí svobody.

Stát, jako smluvní strana Úmluvy I, je povinen učinit **všechna opatření**, aby byly odstraněny všechny činy odporující jejím ustanovením o užívání znaku ČK.

Znak ČK⁴ plní dvě funkce – ochrannou a identifikační.

- **ochranná funkce** – zajišťuje ochranu v době ozbrojených konfliktů zdravotnickým jednotkám (tj. zdravotnickým zařízením, zdrav. materiálu, zdrav. přepravním

¹ vyhlášeny pod č. 65/1954 Sb., elektronicky dostupné na: http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf

² vyhlášeny pod č. 168/1991 Sb., elektronicky dostupné na: http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf

³ elektronicky dostupné na: http://www.cervenykriz.eu/cz/znak_ck.aspx

⁴ připomeňme, že znak červeného půlměsíce užívaný islámskými zeměmi či znak červeného krystalu má naprosto stejnou platnost a pro jeho užívání platí stejné zásady; v ČR se užívá znaku ČK – nadále budeme proto hovořit pouze o něm

prostředkům, transfúzním stanicím, hygienické službě apod.), jejich personálu a nemocným a raněným, kteří se v těchto jednotkách nacházejí,

- **identifikační funkce** – označuje příslušnost osoby či věci k některé ze složek Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Co se týče **provedení znaku ČK**, Ženevské úmluvy ani Dodatkové protokoly nestanovují přesný tvar kříže, odstín jeho červené barvy ani tvar hranic či odstín jeho bílého podkladu⁵ – obvykle se používá kříž rovnoramenný, tzv. kříž z pěti čtverců nebo se takto opticky jeví.

doporučené provedení znaku Červeného kříže

Užívání znaku ČK v době míru a v době ozbrojeného konfliktu:

1. v době mírové mohou znak dle § 1 zákona č. 126/1992 Sb., shodně s ust. čl. 44 Úmluvy I, užívat **pouze**:

- a) zdravotnická služba Armády ČR k označení svého personálu a materiálu chráněného Ženevskými úmluvami,
- b) Český červený kříž (ČČK) k označení zdravotnických jednotek a při své ostatní činnosti v souladu s Ženevskými úmluvami (tedy i ve funkci identifikační),
- c) mezinárodní organizace ČK (tj. Mezinárodní výbor ČK a Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce),
- d) poskytovatelé bezplatné zdravotní péče k označení personálu a materiálu, avšak jen s výslovným souhlasem ČČK; písemné souhlasy vydává jednotlivým poskytovatelům

⁵ zejm. proto, aby jej bylo možno v nouzi zhotovit i improvizovanými prostředky

Úřad Českého červeného kříže Praha a jsou zveřejňovány na webových stránkách ČČK⁶.

Velikost ani umístění znaku ČK není v době míru právním řádem regulováno.

2. v době ozbrojeného konfliktu (a za vyhlášeného *stavu ohrožení* nebo *válečného stavu*) dochází v používání znaku ČK k zásadní změně – do popředí vystupuje jeho **funkce ochranná**. Znak ČK mohou dle čl. 44 Úmluvy I mohou v této funkci užívat **pouze**:

- a) zdravotnická služba Armády ČR k označení svého personálu a materiálu chráněného Ženevskými úmluvami,
- b) civilní zdravotnické jednotky státní a jednotky **pověřené státem** k poskytování zdravotní péče v době ozbrojeného konfliktu k označení svého personálu a materiálu (mezi tyto jednotky náleží ze zákona⁷ zdravotnické jednotky všech složek IZS a CO)
- c) Český červený kříž (jakožto národní společnost ČK uznaná vládou) – k označení materiálu a personálu svých **zdravotnických jednotek** a jejich personálu, a to nejen v případě, kdy ČČK působí jako pomocná zdravotní služba armády, ale i tehdy, kdy jeho jednotky poskytují pomoc na základě vlastní iniciativy (zařazení do IZS či jiného systému není podmínkou)
- d) Mezinárodní organizace ČK (tj. Mezinárodní výbor ČK a Mezinárodní federace ČK&ČP)

V ochranné funkci se užívá znaku co možná velkých rozměrů⁸ (na střechách budov, na plochách vozidel, na vlajkách, vestách, náramenních páskách).

I v době ozbrojeného konfliktu může ČČK užívat znak ČK nejen při zdravotnické a humanitární činnosti svých jednotek sub c), ale také při svých ostatních činnostech v souladu s Ženevskými úmluvami, a to ve **funkci identifikační**⁹.

⁶ http://www.cervenykriz.eu/cz/znak_ck_souhlasy.aspx

⁷ § 4 odst.9 zákona č.239/2000 Sb.

⁸ rozměr se posuzuje **v poměru k objektu** na němž je umístěn – pro ochrannou funkci má být co největší (znak 1x1 m vedle vchodu do budovy lze považovat za symbol identifikační, stejný znak na vozidle však naznačuje funkci ochrannou – rozměr např. 20cm však již naznačuje funkci identifikační). Nedostatečná velikost ochranného znaku sice právně neznamená, že by zdravotnická jednotka pak nebyla chráněna, avšak fakticky se tak její ochrana značně snižuje. Proto pro ochranné označení budov je třeba použít vlajek, znaků na střeše apod., pro osobu pak znaku na vestě, přílbě atd.

Zda znak plní funkci **ochranou** nebo **identifikační** rozhoduje jen jeho relativní velikost, ne např. to, zda je či není doplněn nápisem – tedy i dostatečně velký znak národní společnosti ČČK plní **funkci ochranou**.

⁹ v době ozbrojeného konfliktu se pro tento účel užije znak relativně malého rozměru k označovanému objektu (malý znak na dveřích služebního vozu, znak na dveřích budovy, členský odznak apod.)

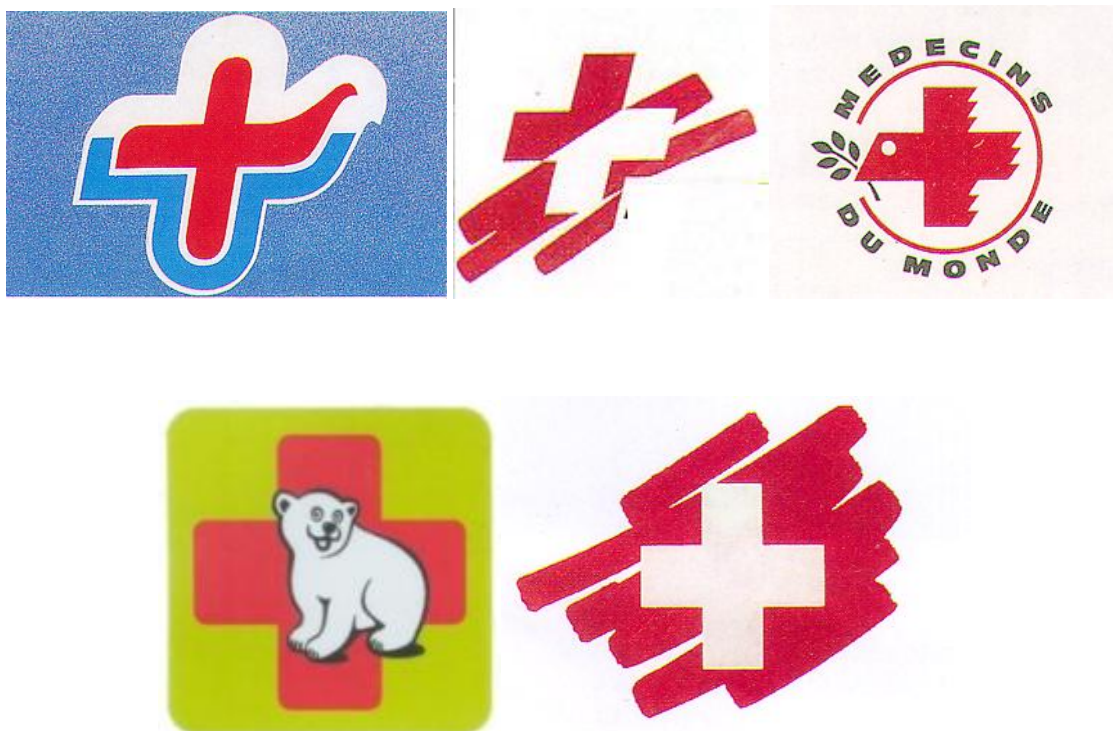
Zdůraznit je třeba, že oba výše uvedené výčty oprávněných uživatelů znaku jsou **taxativní** – jinými osobami, právníckými ani fyzickými, nebo pro jiné účely nesmí být znaku ČK za **žádných okolností** použito.

příklady neoprávněného použití znaku Červeného kříže

Shodné ochrany, jako znak Červeného kříže sám, požívá i **jakýkoli symbol jej napodobující** – platí pro něj vše výše uvedené (za napodobeninu označujeme jakékoli vyobrazení, u něhož hrozí, že může být se znakem ČK za určitých podmínek – včetně špatné viditelnosti či nedostatečného pozorovacího času – zaměněno; není podstatný ani tvar či poměr délek ramen, jejich úhel, barva podkladu apod.; za napodobeninu se dále považuje např. kříž částečně překrytý jiným symbolem, kříž mající červený jen obrys či jen některé z ramen a také obrácené pořadí barev kříže a podkladu¹⁰).

¹⁰ tedy znak Švýcarské konfederace nebo znak jej napodobující viz čl. 53 Úmluvy I

příklady napodobenin znaku Červeného kříže

V případě **neoprávněného užití** znaku ČK nebo znaku jej napodobujícího je držitel věci povinen takové označení **bezodkladně odstranit**, v opačném případě tak učiní správní orgán na náklad držitele (§ 2 odst. 4 zák. č. 126/1992 Sb.). Tomu, kdo znak ČK nebo jeho napodobeninu použije neoprávněně, nebo kdo tomu vědomě napomáhá, uloží příslušný správní orgán pokutu. V případě, kdy ke zneužití znaku ČK dojde v době ozbrojeného konfliktu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, může se jednat o **trestný čin** dle § 415 tr. zákoníku s možností uložit až výjimečný trest.

Ochranná hodnota znaku ČK se vytváří již v době mírové – v době konfliktu bývá již pozdě nejen na odstranění neoprávněného označení, ale především na vytvoření povědomí o ochranné hodnotě tohoto symbolu. Byť neúmyslné neoprávněné užití znaku ČK může **vážně ohrožit zdraví či životy** mnoha nevinných, neboť podlomí důvěru druhé strany v povahu objektů znakem ČK označených.

Zcela nezbytnými předpoklady pro účinnou ochranu zaručovanou tímto znakem je **šíření znalostí** o správném způsobu jeho použití (kterým lze předejít neoprávněnému užívání znaku ČK z pouhé neznalosti právní úpravy), stejně ovšem jako **vynucování** dodržování výše zmíněných zákonných ustanovení.

Zachovávat tato pravidla i zajistit jejich zachovávání a přiměřeně postihovat jejich porušitele je jedním z těch **mezinárodněprávních závazků** států - smluvních stran Ženevských úmluv, kterým je na mezinárodním fóru věnována velká pozornost. Jejich porušení – ať již úmyslné či nikoli – může totiž mít v praxi zvláště závažné následky, včetně ohrožení lidských životů.

Český červený kříž, jehož posláním je šířit znalosti o ochraně znaku ČK i o jiných ustanoveních mezinárodního humanitárního práva, je připraven poskytnout radu či konzultaci při praktickém uplatňování pravidel pro užívání znaku ČK.